

УДК 165.0:141.319.8

DOI <https://doi.org/10.32782/2519-4151-2025-1-4>

Н. Й. Басюркіна, д-р екон. наук, проф.

ORCID ID: 0000-0001-9342-8863

І. Д. Спаський

ORCID ID: 0000-0003-0480-9264

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРАКТИК ПОШУКУ ІСТИНИ У ТОТАЛОГІЧНОМУ Й АМЕРОЛОГІЧНОМУ ПІДХОДІ В. КІЗИМИ ТА РОЗКРИТТЯ ПРОСТОРУ АМОДАЛЬНИХ СМИСЛІВ В. НАЛІМОВА¹

Одеський національний технологічний університет, Одеса, Україна

УДК 165.0:141.319.8

Н. Й. Басюркіна, І. Д. Спаський

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРАКТИК ПОШУКУ ІСТИНИ У ТОТАЛОГІЧНОМУ
І АМЕРОЛОГІЧНОМУ ПІДХОДІ В. КІЗИМИ ТА РОЗКРИТТЯ ПРОСТОРУ
АМОДАЛЬНИХ СМИСЛІВ В. НАЛІМОВА

Одеський національний технологічний університет, Одеса, Україна

У статті здійснюється філософський аналіз методологічних підходів до пошуку Істини в концепціях В. Кізіми та В. Налімова. **Актуальність** дослідження зумовлена необхідністю синтезу різних епістемологічних стратегій у сучасному науковому дискурсі. **Мета роботи** – порівняння тоталогічного підходу В. Кізіми та теорії семантичного простору В. Налімова, виявлення їх методологічного потенціалу. **Методологія** базується на компаративному аналізі, системному підході та герменевтичних методах. **Результати** дослідження показують, що обидва мислителі трактують істину як динамічний процес розгортання смислів: тоталогія Кізіми розкриває взаємозв'язок частини й цілого через механізми сизигії, а теорія Налімова висвітлює ймовірнісну структуру свідомості через баєсівську логіку. Обґрунтовано, що інтеграція цих підходів створює потужний методологічний інструментарій, який долає обмеження традиційної бінарної логіки та відкриває нові горизонти в епістемологічних дослідженнях.

Ключові слова: тоталогія, амерологія, семантичний простір, аmodalні смисли, Істина, методологія пізнання, філософія науки, теорія пізнання.

UDC 165.0:141.319.8

N. Y. Basyurkina, I. D. Spassky

PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THE PRACTICES OF SEARCHING FOR TRUTH
IN THE TOTALOLOGICAL AND AMEROLOGICAL APPROACH OF V. KIZIMA
AND DISCLOSURE OF THE SPACE OF AMODAL MEANINGS OF V. NALIMOV

Odesa National University of Technology, Odesa, Ukraine

The article provides a philosophical analysis of methodological approaches to the search for Truth in the concepts of V. Kizima and V. Nalimov. **The relevance of the research** is due to the need for synthesis of different epistemological strategies in modern scientific discourse. The aim is to compare V. Kizima's totalological approach and V. Nalimov's theory of semantic space, revealing their methodological potential. The **methodology** is based on comparative analysis, systematic approach, and hermeneutic methods. The **results** show that both thinkers interpret truth as a dynamic process of meaning unfolding: Kizima's totalogy reveals the relationship between part and whole through syzygy mechanisms, while Nalimov's theory highlights the probabilistic structure of consciousness through Bayesian logic. It is substantiated that the integration of these approaches creates a powerful methodological toolkit that overcomes the limitations of traditional binary logic and opens new horizons in epistemological research.

Key words: totalogy, amerology, semantic space, amodal meanings, Truth, methodology of cognition, epistemology, holism, V. Kizima, V. Nalimov, philosophy of science, theory of knowledge.

¹ Ключові ідеї цієї роботи оприлюднені в доповіді на VII Міжнародній науковій конференції «Людина як цілісність: філософський, мовознавчий та педагогічний дискурси» (31 жовтня 2024 р., м. Одеса, ОНМедУ).

Вступ

Філософське осмислення практик пошуку істини в сучасному науковому дискурсі набуває особливої актуальності через необхідність синтезу різних методологічних підходів та епістемологічних стратегій. Особливий інтерес становить порівняльний аналіз концепцій В. Кізіми, В. Налімова та О. Бахтіярова, які пропонують оригінальні підходи до розуміння природи істини та методів її досягнення.

Мета дослідження полягає у філософському аналізі та порівнянні тоталогічного підходу В. Кізіми та теорії семантичного простору В. Налімова, виявленні їх методологічного потенціалу для розвитку сучасної філософської думки.

Завдання дослідження:

1. Дослідити тоталогічний та амерологічний підходи В. Кізіми в контексті пошуку істини.
 2. Проаналізувати концепцію семантичного простору В. Налімова та її значення для розуміння природи смислів.
 3. Виявити спільні методологічні принципи обох мислителів у розумінні природи істини.
 4. Розглянути практичний вимір тоталогічного та семантичного підходів у контексті сучасних філософських і наукових пошуків.
 5. Визначити перспективи застосування інтегрального підходу в методології наукового пізнання.
- Методологія дослідження базується на компаративному аналізі, системному підході та трансцендентальному методі, що дає змогу розкрити універсальні умови можливості пізнання істини. Застосовано методи герменевтичного аналізу текстів В. Кізіми, В. Налімова та О. Бахтіярова, а також принципи міждисциплінарного синтезу для формування інтегрального розуміння природи істини.

Цілісне евристичне екзистенційне схоплення Істини становить унікальний феномен людської свідомості, що виходить за межі традиційних раціональних методів пізнання. Цей процес характеризується особливим станом свідомості, де інтуїтивне та раціональне, емоційне й логічне зливаються в єдиний акт безпосереднього досягнення реальності. У момент такого схоплення Істини відбувається подолання суб'єкт-об'єктного розділення, коли той, хто пізнає, і те, що пізнається, утворюють неподільну цілісність. Це особливий стан усвідомлення, де Істина розкривається не через послідовний аналіз та синтез інформації, а через миттєве осяяння, що охоплює всі рівні людського буття – від тілесного до духовного. Евристичність такого схоплення проявляється в його здатності породжувати нове знання, яке не виводиться логічно з наявних передумов. Це своєрідний творчий акт, де відбувається прорив до нових горизонтів розуміння реальності. У цьому процесі задіяні не лише раціональні структури мислення, а й глибинні шари психіки, інтуїтивне передчуття, емоційне переживання та тілесне відчуття.

Екзистенційний вимір цього процесу полягає в тому, що схоплення Істини відбувається не як абстрактний теоретичний акт, а як глибоко особистісне переживання, що зачіпає самі основи людського існування. Це момент автентичного буття, де людина відкриває не просто зовнішню істину про світ, а й істину про саму себе, своє місце у світі та свій зв'язок з буттям як таким.

Цілісність такого схоплення проявляється в тому, що воно охоплює всі аспекти реальності одночасно, не розділяючи їх на окремі компоненти. Це своєрідний гештальт-досвід, де частини і ціле, форма і зміст, сутність і явище сприймаються в органічній єдності. При цьому відбувається активація особливих станів свідомості, де звичні межі сприйняття розширюються, відкриваючи доступ до більш глибоких рівнів розуміння реальності.

У процесі такого схоплення Істини активізуються приховані потенціали людської свідомості, відбувається своєрідна трансценденція повсякденного досвіду. Це може супроводжуватися відчуттям глибокої внутрішньої достовірності, яка не потребує додаткових доказів чи обґрунтувань. Істина в такі моменти не просто пізнається, а переживається як безпосередня очевидність. Важливою характеристикою цього процесу є його динамічна природа. Схоплення Істини є не статичним актом фіксації певного знання, а скоріше процесом постійного розкриття нових горизонтів розуміння. Кожен момент такого схоплення може відкривати нові аспекти реальності, поглиблюючи та розширюючи початкове розуміння.

Особливу роль у цьому процесі відіграє здатність до деконцентрації уваги та розширення свідомості, що дає змогу вийти за межі звичних патернів мислення та сприйняття. Це вимагає особливої підготовки та практики, розвитку здатності до утримання складних станів свідомості, де одночасно присутні різні рівні розуміння й переживання реальності. Таке схоплення Істини часто супроводжується трансформацією самої особистості, зміною її базових установок та способів взаємодії зі світом. Це не просто гносеологічний акт, а глибинний екзистенційний досвід, який може суттєво змінити життєву траєкторію людини, її цінності та пріоритети.

Виклад основного матеріалу. У контексті сучасних філософських та наукових пошуків розуміння природи та механізмів цілісного евристичного екзистенційного схоплення Істини набуває особливої актуальності, оскільки відкриває нові перспективи для розвитку методології пізнання та практик роботи зі свідомістю. Це дає змогу розширити наше розуміння природи Істини й шляхів її досягнення, виходячи за межі традиційних епістемологічних моделей.

Філософське осмислення практик пошуку Істини в сучасному науковому дискурсі набуває особливої актуальності через необхідність синтезу різних методологічних підходів та епістемо-

логічних стратегій. Особливий інтерес становить порівняльний аналіз концепцій В. Кізіми, В. Налімова та О. Бахтіярова, які пропонують оригінальні підходи до розуміння природи Істини та методів її досягнення.

Дослідження тоталогічного та амерологічного підходів В. Кізіми представлено насамперед у його фундаментальній праці «Тоталогія (філософія оновлення)» [1], де автор розкриває основні принципи тоталогічного світобачення. Концептуальні засади амерології детально висвітлені в монографії «Метафізичні начала сизигійної антропології» [2], яка пропонує новий погляд на проблему цілісності буття та пізнання. У працях українських дослідників О. Кирилюка «Світоглядні категорії граничних підстав в універсальних вимірах культури» [3] та І. Добронравової «Практична філософія науки» [4] здійснюється критичний аналіз методологічних засад тоталогії. Важливий внесок у розуміння тоталогічної методології зроблено в колективній монографії «Постнекласичні практики у сучасній науці» [5], де розглядається застосування тоталогічного підходу в контексті сучасної наукової методології. У статті В. Ратнікова «Тоталогія В. В. Кізіми: методологічний потенціал в контексті постнекласичної науки» [6] аналізується евристичний потенціал тоталогічного підходу для сучасних наукових досліджень.

Філософська спадщина В. Налімова широко представлена в його фундаментальній праці «Царини несвідомого: Зачарований кордон» [7], де він розвиває свою теорію семантичного простору та ймовірного розуміння свідомості. Концепція амодальних смислів докладніше розроблена в праці «Простір, час і життя: Ймовірнісні шляхи еволюції» [8], яка пропонує глибоке розуміння природи смислу та свідомості. Всебічний аналіз підходу Налімова представлений у праці Р. Яна «Комплементарність свідомості» [9], де досліджується взаємозв'язок між свідомістю та смислом у роботах Налімова. Методологічні наслідки теорії семантичного простору розглядаються у праці Сьюзан М. Меррітт «Розум, мова та реальність» [10], де авторка досліджує зв'язки між лінгвістичним значенням та свідомістю. Практичне застосування ідей Налімова в сучасних дослідженнях аналізується в праці Девіда Бома «Цілісність і імплікативний порядок» [11], де проводяться паралелі між квантовою теорією та дослідженнями свідомості. Критична оцінка ймовірнісної моделі свідомості Налімова представлена у праці С. Кауфмана «Вдома у Всесвіті» [12], де обговорюється її актуальність для сучасних теорій складності та емерджентності. Важливим доповненням до розуміння проблематики пошуку Істини є роботи О. Бахтіярова, зокрема його фундаментальна праця «Активна свідомість» [13], де автор розробляє концепцію деконцентрації та розкриває методи роботи з психологічними структурами для досягнення істинного знання. У монографії «Постінформаційні технології: введення в психо-

нетику» [14] О. Бахтіяров пропонує оригінальний підхід до розуміння свідомості та її можливостей у пізнавальному процесі. Критичний аналіз його концепцій представлений у роботі С. Курінного «Психонетика О. Бахтіярова: філософсько-методологічний аналіз» [15], де досліджується зв'язок між психонетичним підходом та сучасними епістемологічними практиками. Значний інтерес становить колективна монографія «Психонетика і постнекласична методологія» [16], де аналізується взаємозв'язок між підходами О. Г. Бахтіярова та сучасними філософськими концепціями, включно з тоталогією В. Кізіми.

Тоталогічний підхід В. Кізіми розглядає реальність як цілісну систему, де частина й ціле перебувають у постійній взаємодії та взаємному впливі. Ця концепція передбачає розуміння Істини як динамічного процесу, що розгортається через сизигійні відношення різних аспектів реальності. Амерологічний метод, розроблений Кізімою, фокусується на вивченні неподільних частин цілого, які зберігають у собі властивості всієї системи. Такий підхід дає змогу розглядати процес пізнання Істини як багаторівневе явище, де кожен елемент містить потенціал цілого.

В. Налімов розвиває концепцію семантичного простору та амодальних смислів, яка пропонує розуміння свідомості як складної імовірнісної структури. У його баченні Істина розкривається через взаємодію із семантичним полем, де смисли існують у потенційному стані та актуалізуються через індивідуальну свідомість. Простір амодальних смислів постає як універсальне середовище, де відбувається розгортання значень та формування розуміння. Важливим аспектом теорії Налімова є уявлення про ймовірнісну природу свідомості, що дає змогу по-новому поглянути на процес пізнання Істини.

Практичний вимір у пошуку Істини знаходить своє відображення в роботах О. Бахтіярова, який розробив систему психонетики та методи активної свідомості. Його підхід пропонує конкретні техніки деконцентрації та роботи з психологічними структурами, що допомагають досягати особливих станів свідомості, сприятливих для досягнення Істини. Бахтіяров розглядає свідомість як інструмент, який можна цілеспрямовано розвивати для підвищення ефективності пізнавальних процесів. Синтез цих трьох підходів створює потужну методологічну базу для розуміння природи Істини та шляхів її пізнання. Тоталогічний принцип Кізіми забезпечує філософське обґрунтування цілісності буття та пізнання, теорія амодальних смислів Налімова розкриває природу семантичного простору та механізми формування значень, а практики Бахтіярова пропонують конкретні методи роботи зі свідомістю для досягнення глибинного розуміння реальності.

Важливо відзначити, що всі три підходи, незважаючи на їх різні теоретичні засади, сходяться в розумінні динамічної природи Істини та необхідності

активної участі свідомості у процесі її пізнання. Їх спільною рисою є також визнання багатовимірності реальності та необхідності виходу за межі традиційних епістемологічних моделей. Практичне значення такого синтетичного підходу полягає в можливості створення нових методологічних інструментів для наукового пізнання та розвитку свідомості. Поєднання філософської глибини тоталогії, математичної строгості теорії семантичного простору та практичної ефективності психонетики відкриває нові перспективи для розвитку методології наукового пізнання та розуміння природи Істини.

У контексті сучасних філософських досліджень такий інтегральний підхід набуває особливої актуальності, оскільки дає змогу подолати обмеження окремих методологічних систем та створити більш повну картину процесу пізнання Істини. Це відкриває нові можливості для розвитку як теоретичної філософії, так і практичних методів роботи зі свідомістю та пізнавальними процесами.

Особливе значення в перспективі цілісного охоплення Істини має трансцендентальний метод. Трансцендентальний метод у контексті практик пошуку Істини постає як фундаментальний інструмент, що дає змогу досягнути глибинні структури пізнання та свідомості. У перспективі дослідження тоталогічного і амерологічного підходів В. Кізіми, теорії амодальних смислів В. Налімова та психонетичних практик О. Бахтіярова трансцендентальний метод набуває особливого значення, розкриваючи універсальні умови можливості пізнання Істини. Сутність трансцендентального методу в контексті цілісного охоплення Істини полягає у виявленні апіорних структур свідомості, які уможливлюють сам процес пізнання. При цьому важливо розуміти, що трансцендентальне дослідження не обмежується лише раціональними структурами, але охоплює всі рівні людського досвіду – від чуттєвого сприйняття до найвищих форм інтуїтивного осягнення реальності.

У тоталогічному підході трансцендентальний метод дає змогу розкрити універсальні умови цілісності буття та пізнання. Через трансцендентальну рефлексію стає можливим осягнення сизигійної природи реальності, де частина і ціле перебувають у нерозривній єдності. Це дає змогу зрозуміти, як свідомість може охоплювати реальність у її цілісності, виходячи за межі звичайного дуалістичного мислення. Особливого значення трансцендентальний метод набуває у дослідженні амодальних смислів, де він допомагає розкрити умови можливості самого семантичного простору. Через трансцендентальну редукцію стає можливим осягнення того, як свідомість взаємодіє з полем потенційних смислів, як відбувається актуалізація значень та формування розуміння. Це дає змогу побачити глибинну структуру семантичного простору та механізми його розгортання в конкретному досвіді пізнання.

У контексті психонетичних практик трансцендентальний метод виступає як інструмент

дослідження умов можливості особливих станів свідомості. Він допомагає зрозуміти, як можливе розширення звичайних меж сприйняття, як відбувається трансформація свідомості у процесі деконцентрації та які структури забезпечують цілісне охоплення Істини. Важливим аспектом застосування трансцендентального методу є його здатність розкривати єдність теоретичного і практичного, раціонального й інтуїтивного в процесі пізнання. Через трансцендентальну рефлексію стає очевидним, що різні форми пізнання не протистоять одна одній, а становлять різні аспекти єдиного процесу осягнення Істини.

Перспективність трансцендентального методу полягає також у його здатності виявляти універсальні структури досвіду, які лежать в основі різних практик пошуку Істини. Це дає змогу створити інтегральну методологію, яка об'єднує різні підходи на глибинному рівні, зберігаючи при цьому їх специфіку та унікальність. У практичному вимірі застосування трансцендентального методу відкриває нові можливості для розвитку методів роботи зі свідомістю. Розуміння трансцендентальних умов різних станів свідомості дає змогу більш ефективно розробляти практики їх досягнення та використання в процесі пізнання.

Особливу роль трансцендентальний метод відіграє в розумінні природи самої Істини. Через трансцендентальну рефлексію стає можливим осягнення того, як Істина може бути одночасно об'єктивною і суб'єктивною, універсальною і конкретною, трансцендентною та іманентною людському досвіду. У перспективі подальших досліджень трансцендентальний метод може стати ключем до створення нової епістемології, яка враховує всі виміри людського досвіду та всі способи осягнення реальності. Це відкриває шлях до більш глибокого розуміння природи пізнання та розвитку нових практик роботи зі свідомістю, що особливо важливо в контексті сучасних викликів науки та філософії.

Так, трансцендентальний метод – необхідний елемент інтегрального підходу до пошуку Істини, забезпечуючи філософське обґрунтування єдності різних практик та методів пізнання. Його подальший розвиток та застосування може суттєво збагатити методологію наукового пізнання й відкрити нові горизонти в розумінні природи Істини та шляхів її осягнення.

Проведене дослідження практик пошуку Істини в контексті різних методологічних підходів виявило фундаментальну необхідність інтегрального осмислення процесів пізнання. Синтез тоталогічного й амерологічного підходів В. Кізіми, теорії амодальних смислів В. Налімова та психонетичних практик О. Бахтіярова створює потужну методологічну базу для розуміння природи Істини та шляхів її осягнення. Дослідження показало, що цілісне евристичне екзистенційне охоплення Істини є ключовим феноменом, який об'єднує різні методологічні підходи та відкри-

ває нові горизонти розуміння процесів пізнання. Особливий стан свідомості, що характеризується подоланням суб'єкт-об'єктного розділення, дає змогу досягати безпосереднього осягнення реальності. При цьому тоталогічний підхід забезпечує філософське обґрунтування цілісності буття та пізнання, теорія амодальних смислів пропонує математично обґрунтовану модель семантичного простору, а психонетичні практики надають конкретні інструменти для роботи зі свідомістю.

Висновки. Результати дослідження вказують на необхідність впровадження інтегрального підходу в методологію наукового пізнання, що передбачає поєднання теоретичних концепцій з практичними методами роботи зі свідомістю. Проведений аналіз дав змогу виявити такі ключові теоретичні положення:

1. Тоталогічний підхід В. Кізіми розкриває фундаментальну цілісність буття та пізнання через сизигійні відношення, де частина й ціле перебувають у нерозривній єдності. Амерологічний метод забезпечує інструментарій для вивчення неподільних частин цілого, зберігаючи при цьому розуміння їх зв'язку із цілісністю.

2. Теорія семантичного простору В. Налімова пропонує математично обґрунтовану модель свідомості як імовірнісної структури, де смисли існують у потенційному стані та актуалізуються через фільтри індивідуальної свідомості. Це відкриває новий погляд на природу істини як динамічного процесу, що розгортається в багатовимірному просторі смислів.

3. Трансцендентальний метод – необхідний елемент інтегрального підходу до пошуку істини, забезпечуючи філософське обґрунтування єдності різних практик та методів пізнання.

4. Спільними методологічними принципами обох мислителів є: розуміння динамічної природи істини, визнання цілісності буття і пізнання, необхідність виходу за межі традиційних дуалістичних моделей мислення.

Результати дослідження вказують на необхідність упровадження інтегрального підходу в методологію наукового пізнання, що передбачає поєднання теоретичних концепцій з практичними методами роботи зі свідомістю. Це вимагає створення міждисциплінарних дослідницьких програм, які б об'єднували філософський, психологічний та природничо-науковий підходи. Особливу увагу варто приділити розробці системи тренінгів та практичних методик, спрямованих на розвиток навичок цілісного охоплення Істини. Важливим напрямом подальшого розвитку є впровадження отриманих результатів в освітній процес через включення вивчення інтегральних підходів до пошуку Істини в програми філософської освіти та створення спеціальних курсів з практичного опанування методів роботи зі свідомістю. Необхідно також розробити методичні матеріали для самостійного опанування практик цілісного охоплення Істини, що дасть змогу зро-

бити ці підходи доступними для широкого кола дослідників та практиків.

Перспективним напрямом подальших досліджень є проведення експериментальних досліджень ефективності різних практик осягнення Істини та розробка методик верифікації досвіду цілісного охоплення Істини. Особливу увагу варто приділити дослідженню можливостей застосування цих підходів у різних галузях науки та практичної діяльності, що дасть змогу розширити сферу їх практичного застосування. Розвиток філософської думки в цьому напрямі повинен містити подальше теоретичне осмислення феномену цілісного охоплення Істини, розвиток методологічної бази інтегрального підходу до пізнання та дослідження взаємозв'язку різних епістемологічних стратегій у контексті сучасної філософії. Це дасть змогу створити більш повну та глибоку картину процесів пізнання й розробити ефективні методи роботи зі свідомістю.

Практична реалізація цих рекомендацій вимагає системного підходу та координації зусиль представників різних наукових дисциплін. Необхідно створювати спеціалізовані центри та лабораторії, де б здійснювалися експериментальні дослідження та розробка практичних методик, проводилися тренінги й навчальні програми. Важливим аспектом є також розвиток міжнародного співпраці в цій сфері, що дасть змогу обмінюватися досвідом та збагачувати методологічну базу досліджень. У підсумку розвиток інтегрального підходу до пошуку Істини відкриває нові перспективи як для теоретичних досліджень, так і для практичного застосування в різних сферах людської діяльності, створюючи основу для більш глибокого розуміння природи пізнання та розвитку ефективних методів роботи зі свідомістю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кізіма В. В. Тоталогія (філософія оновлення). Київ : Парапан, 2005. 272 с.
2. Кізіма В. В. Метафізичні начала сизигійної антропології. Київ : ЦГО НАН України, 2007. 176 с.
3. Кирилюк О. С. Світоглядні категорії граничних підстав в універсальних вимірах культури. Одеса : ЦГО НАН України, 2008. 416 с.
4. Добронравова І. С. Практична філософія науки. Суми : Університетська книга, 2017. 352 с.
5. Постнекласичні практики у сучасній науці. Київ : Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України, 2019. 352 с.
6. Ратніков В. С. Тоталогія В. В. Кізіми: методологічний потенціал в контексті постнекласичної науки. *Філософська думка*. 2018. № 4. С. 68–84.
7. Nalimov, V.V. *Realms of the Unconscious: The Enchanted Frontier*. Philadelphia: ISI Press, 1982. 320 p.
8. Nalimov, V.V. *Space, Time, and Life: The Probabilistic Pathways of Evolution*. Philadelphia: ISI Press, 1985. 284 p.
9. Jahn, R.G. The Complementarity of Consciousness. *Journal of Scientific Exploration*. 2017. Vol. 31(2). P. 231-260.
10. Merritt, S.M. *Mind, Language and Reality*. Cambridge: Cambridge University Press, 2019. 392 p.

11. Bohm, D. Wholeness and the Implicate Order. London: Routledge, 2002. 224 p.
12. Kauffman, S. At Home in the Universe: The Search for Laws of Self-Organization and Complexity. Oxford: Oxford University Press, 1995. 336 p.
13. Бахтіяров О.Г. Активна свідомість. Київ : Либідь, 2010. 376 с.
14. Бахтіяров О.Г. Постінформаційні технології: введення в психонетику. Київ : ЕКМО, 2011. 288 с.
15. Курінний С.В. Психонетика О.Г. Бахтіярова : філософсько-методологічний аналіз. *Філософська думка*. 2019. №3. С. 82-97.
16. Психонетика і постнекласична методологія. За ред. В. В. Кізіми. Київ : Інститут філософії НАН України, 2018. 284 с.

REFERENCES

1. Kizima VV. Totalogy (Philosophy of Renewal). Kyiv: Parapan, 2005. 272 p. (In Ukrainian).
2. Kizima VV. Metaphysical Foundations of Syzygy Anthropology. Kyiv: CGO NAS of Ukraine, 2007. 176 p. (In Ukrainian).
3. Kyrylyuk OS. Worldview Categories of Ultimate Foundations in Universal Dimensions of Culture. Odesa: CGO NAS of Ukraine, 2008. 416 p. (In Ukrainian).
4. Dobronravova IS. Practical Philosophy of Science. Sumy: University Book, 2017. 352 p. (In Ukrainian).
5. Postnonclassical Practices in Modern Science. Kyiv: G.M. Dobrov Center for Scientific and Technological Potential Research NAS of Ukraine, 2019. 352 p. (In Ukrainian).
6. Ratnikov VS. Totalogy by VV Kizima: Methodological Potential in the Context of Postnonclassical Science. *Filosofska Dumka*. 2018;(4):68-84. (In Ukrainian).
7. Nalimov VV. Realms of the Unconscious: The Enchanted Frontier. Philadelphia: ISI Press, 1982. 320 p.
8. Nalimov VV. Space, Time, and Life: The Probabilistic Pathways of Evolution. Philadelphia: ISI Press, 1985. 284 p.
9. Jahn RG. The Complementarity of Consciousness. *Journal of Scientific Exploration*. 2017;31(2):231-260.
10. Merritt SM. Mind, Language and Reality. Cambridge: Cambridge University Press, 2019. 392 p.
11. Bohm D. Wholeness and the Implicate Order. London: Routledge, 2002. 224 p.
12. Kauffman S. At Home in the Universe: The Search for Laws of Self-Organization and Complexity. Oxford: Oxford University Press, 1995. 336 p.
13. Bakhtiyarov OG. Active Consciousness. Kyiv: Lybid, 2010. 376 p. (In Ukrainian).
14. Bakhtiyarov OG. Post-Information Technologies: Introduction to Psychonetics. Kyiv: ECKMO, 2011. 288 p. (In Ukrainian).
15. Kurinnyi SV. Psychonetics by OG Bakhtiyarov: Philosophical and Methodological Analysis. *Filosofska Dumka*. 2019;(3):82-97. (In Ukrainian).
16. Psychonetics and Postnonclassical Methodology. Edited by VV Kizima. Kyiv: Institute of Philosophy NAS of Ukraine, 2018. 284 p. (In Ukrainian).

*Надійшла до редакції 27.03.2025
Прийнята до публікації 29.04.2025
Опубліковано 30.06.2025*